

פנינים משולחן רבינו הגאון

רבי אברהם גנחובסקי זללה"ה

פרשת בהר בחקותי תש"פ • גליון שע"ה

לע"נ הרבנית הצדקנית מרת אסתר הדסה ע"ה בת הר"ר רפאל יונה זצ"ל

רבו, והרי כתב בקצות החושן (סי' רמ"ט סק"ב) בשם ספר 'לחם רב' (סי' רכ"א) דקנה רבו אף מה שהיה לעבד מקודם, ואם כן אין כאן קנין כסף.

חזינן מקושיית החזון איש לענין נידון דידן דלא מהני, דהרי נוקט דכיון דהכסף חוזר מיד אין כאן קנין כסף.

א. מקח טעות

יש לדחות, דכוונת החזון איש להקשות דאמאי יעשה כן העבד כיון שהכסף לא נשאר אצלו. אך לא משמע כן בלשונו.

מיהו יש לדון דאף אם מהני בקנין כסף אך בלא ידעה שלא ישאר אצלה הוי מקח טעות. [אי"ה. ונימא דכונת החזון איש להקשות דלא חל הקנין מחמת מקח טעות ואם כן אין הוכחה כהנ"ל]. וצריך עיון.

ב. אין לו יד

הנה במקנה (קידושין ז' א' ד"ה שם מדין) הקשה היאך עבד כנעני מוכר עצמו בכסף הא כשקנה אין לו יד. וכתב לתרץ דתחילה קנה הכסף ואחר כך הפסיד ידו. והנה קושייתו אינה קושיית החזון איש אלא דאין לו כלל יד לקבל הכסף.

ג. תירוץ של החזון איש

הנה בחזון איש תירץ קושייתו בכמה אנפי,

א. חדא, דקונה העבד כנעני מאדון אחר, נמצא דאינו נותן כסף הקנין להעבד אלא נותנו לאדון הראשון.

ב. תו, דקונה העבד מאביו הנכרי, לפי מה שכתב ברמב"ם (ט' הל' עבדים א') דאב יכול למכור בניו שנולדו משפחתו כנענית.

ג. תו, דהקנין על ידי שהאדון מאכיל העבד בשוה פרוטה. [ויש לבאר דכוונת החזון איש דקונה בהנאה שממציא לו האוכל. והוא הדין דמשכחת לן שהאדון מהנה את העבד בהנאה אחרת].

ד. תו, דהעבד אומר שהאדון יתן הכסף לאדם אחר ומהני מדין ערבות. [ועיינן במסכת עבדים (להגאון דרך אמונה, פי"ג ח"י) דהקשה דאם כן ילף דין ערב מהא דעבד כנעני נקנה בכסף. ויש ליישב דאם מפרש בהנאה שנתתי על פיד, אין צריך לחידושא דערב דהרי נחשב כקנין הכסף].

ד. תירוץ נוסף

הנה לכאורה משכחת לן בעוד גוונא, במתנה בהדיא שלא יהא לעצמו רשות בהכסף, וכמבואר בקצות החושן (סי' רמ"ט סק"א) דמהני תנאי שהאדון לא יזכה בהממון, ואע"פ דבריטב"א בקדושין (כ"ג כז) כתב דאין האדון יכול לומר כן לעבדו, אך שאני הכא דהא יהיב ליה מקודם דנעשה עבדו. אך צריך עיון דאולי אין לחלק כיון דמיד נעשה עבדו.

ב. קנין כסף באשה

הנה איתא בבית שמואל (אהע"ז סי' ל"א סק"ה) דמדרבנן אין מקדשין אשה במטבע אלא בטבעת. וביאר בהמקנה (קונטרס אחרון סי' נ' סוף סע' ג') דאע"פ דאיתא במשנה בריש קידושין דאפשר לקדש אשה בכסף ובשוה כסף, היינו דוקא בזמן המשנה דהיו נוהגין לקדש בשעת שדוכין ולהמתין י"ב חודש עד הנישואין, משא"כ בזמן הזה שהקידושין והחופה נעשים כאחד, הרי מיד בקידושין הבעל זוכה

מקדש בקרקע ביובל

יִזְבֵּל הוּא תְּהִיָּה לְכֶסֶף וְשִׁבְתֶּם אִישׁ אֶל אַחֲזָתוֹ וְגו' (כ"ה י')

הנה במוכר שדה אחוזה, חוזר השדה בשנת היובל להמוכר. ובמוכר שדה אחוזה בשנת היובל עצמה, אמרינן (גיטין מ"ד ב' לשיטת רב) דמכורה ויוצאה, והיינו דקנין הלוקח נפקע מיד וחוזר השדה להמוכר. [הלוקח איבד את מעותיו שהרי היתה מכירה].

ויש לדון להסוברים (תוספות קידושין ה' א' ד"ה שכן) דאשה מתקדשת בקרקע, מהו בקידש אשה בקרקע בשנת היובל, האם האשה מתקדשת בכך, אע"פ שמיד הקרקע יחזור להמקדש. [א"ה. עיין קובץ שיעורים קידושין אות ג' שמסתפק בזה].

א. מקדש בחפץ מושכר

הנה כעין זה יש לדון עוד, לענין קידושין בכסף או לענין קנין כסף, וחפץ הקנין מושכר לאחר ועל ידי זה ערכו פחות משוה פרוטה. מי נימא דאינה מקודשת, כיון דאם תרצה למכור החפץ לא תקבל פרוטה, או דילמא נימא דמקודשת, דשיימינן החפץ כמו שהוא כולו, והרי קיבלה קנין הגוף בכולו.

ב. מקדש במתנה על מנת להחזיר

הנה לכאורה בגוונא הנ"ל מהני הקידושין. והרי כעין זה חזינן שהמקדש אשה במתנה על מנת להחזיר, מקודשת, אע"פ שאם היינו דנים כמה האשה תקבל אם תמכור, הא מפאת התנאי תקבל פחות. חזינן דהשומא היא לא כלפי האדם אלא כלפי החפץ.

ג. אדם אחר זוכה בהכסף

כעין זה יש לדון בכמה גוונא בקידושין בכסף או בקנין כסף או בפדיון הבן, היכא שמיד בחלות הקנין, אדם אחר זוכה בהכסף מכחו, האם בכחאי גוונא חשיב קנין כסף. ועיינן לקמן.

קנין כסף כשחוזר למקנה

הנה יש לעיין האם חשיבא קנין כסף בגוונא דמה שזוכה המוכר בהכסף, הדר זוכה ממנו אדם אחר.

כגון בגוונא דאשה נשואה מוכרת קרקע שלה וזוכה הבעל בקנין פירות בהכסף [קנין הגוף בהכסף שנשאר להאשה הוה פחות משוה פרוטה], או בנערה המוכרת קרקע שלה והאב זכי בהכסף מינה, או בעבד כנעני שמוכר קרקע שלו שאין לרבו רשות בו והאדון זוכה בהכסף.

ויש לדון בכמה הוכחות: א. מקנין כסף בעבד. ב. מקנין כסף באשה. ג. מקידושין בנערה. ד. מפדיון הבן].

א. לענין קנין כסף בעבד

הנה הקשה בחזון איש (אה"ע סי' קמ"ח לוף כ"ב ב') בהא דאיתא בסוגיא בקידושין (כ"ב ב') דעבד כנעני נקנה בכסף, היאך מהני הקנין כשנותן לו כסף, הא רבו זוכה ממנו בכסף הקנין דמה שקנה עבד קנה

נימא דקנין פירות לאו כקנין הגוף, אם כן מכיון דהאשה זכתה בקנין הגוף, חשיב דיש כאן ה' סלעים והוי נתינה.

לפי זה בגוונא דלאדם אחד יש קנין הגוף, ולחבירו קנין פירות, אם נותן הקנין הגוף לבעל הקנין פירות, חשיב לקנין כסף. [ואכתה יש לעיין לאחר תקנת אושא דאלמוה לקנין פירות דהבעל].

ומכל מקום תיקשי על המקנה דסובר דגם באשה דיש לה קנין הגוף לא חשיב נתינה.

מזיק או גנב

הנה בפשוטו נראה דדין מזיק וגנב וגזלן, איתמר רק לגבי מי שיש לו קנין הגוף בחפץ, אמנם אם לאחד יש זכות שכירות בחפץ, או אפילו קנין פירות למאי דקיימא לן קנין פירות לאו כקנין הגוף, ויזיקוהו, פטור המזיק מלשלם לו. [והא דבפרה לכפילא חייב הגנב לקונה, צריך לומר דיש לו זכות גמורה בגוף לענין הכפל].

והשתא יש לעיין, בגנב או הזיק חפץ המושכר, כמה ישלם הגנב או המזיק להבעלים, שהרי אם הבעלים ירצו למכור הרי יקבלו פחות כיון שהוא מושכר:

א. צדדי הספק

צדדי הספק, האם אמרינן דהוי כמו לענין קניינים שהוכחנו לעיל דאזלינן בתר שומת החפץ עצמו, ואם כן ישלם כל השווי. [ואטו נימא דכלפי השוכר, יהא פטור לגמרי, וכלפי המשכיר ישלם פחות].

או דילמא אזלינן כלפי בעליו, דיש לדון דדוקא לענין קניינים אזלינן בתר החפץ, דהתם דיינינן רק על עיקר החפץ, משא"כ לענין מזיק וגנב, דבזה הרי חייב לשלם מה שחסר להבעלים, ואם כן בחפץ המושכר משלם להבעלים פחות.

ב. ערך רק להבעלים

הנה האי צד הראשון הנ"ל, דכתבנו דבחפץ המושכר אזלינן בתר שומת החפץ לענין נזיקין ולא דיינינן לענין הא דחיסר לבעלים, הנה יש לדון כן אף אם נאמר דבחפצים שהשווי רק לבעליהם משלם כל הערך לבעליהם. ועיין. [א"ה. דשאני התם דעיקר החפץ שוה כך עכ"פ להבעלים, משא"כ הכא דההבדל של השכירות אינו אלא קנין פירות בחפץ].

ג. משלם כל הכפל לשומר

הנה לעני"ד נראה להביא ראיה כהצד הראשון דגם במזיק וגזלן אזלינן בתר החפץ עצמו, דהנה איתא במשנה בריש המפקיד (בבא מציעא ל"ג ב') דאם גנב בהמה מהשומר, והשומר שילם ולא רצה להשבע, ואחר כך נמצא הגנב, משלם הגנב כפל לשומר, אבל הגיזות והולדות שייכים להבעלים. ומפרשין בגמרא דהבעלים מקנים הבהמה הגנוב להשומר רק לענין כפל דאתי מעלמא, דשבחא דאתי מעלמא מקני ליה אבל שבחא דאתי מגופה לא מקני ליה.

והשתא יש לעיין דבפשוטו משמע דיש לשומר כל הכפל, והרי יש להמפקיד זכות בהבהמה לגיזות וולדות, ואם כן החסירו מן השומר בהמה שאין לו בה האי זכות, ואם כן ישלם הגנב לשומר פחות.

אך אם נימא דאזלינן גם לענין מזיק וגנב רק בתר קנין הגוף, הוה אתי שפיר, דזכות הבעלים בגיזות וולדות הוי רק דקל לפירות ולא הוה כקנין הגוף, והלכך יש לשומר כל הכפל.

ואין לדחות דהרי איכא צד בהגמרא גיטין (מ"ב ב') דמהני פרה לכפילא, ואם כן נימא דהבעלים אינו מקנה כלל גוף הפרה לשומר, וכל הא דיש לו הכפל מפאת שיש לו קנין הפירות בהפרה לכפילא, ואם כן יש לו כל הכפל, אך הא לא איפשטא אם איכא קנין בפרה לכפילא, (ספיקא גמ' בגיטין שם, ועיי' תוס' ב"מ ל"ג ב' ד"ה כוון), ואם כן אכתה תיקשי כהנ"ל.

[עתה העירוני כי קושיין דידן הקשה הגי"ר ישראל גוסטמאן זצ"ל בקונטרסי שיעורים למסכת בבא מציעא].

ד. מזיק קנין פירות

הנה הא דכתבנו לעיל דבפשוטו נראה דדין מזיק איתמר רק לגבי מי שיש לו קנין הגוף בחפץ, משא"כ אם יש לאחד זכות שכירות בחפץ, או אפילו קנין פירות, למאי דקיימא לן קנין פירות לאו כקנין הגוף, ויזיקוהו ויפסיד ממנו האי זכות, מכל מקום פטור המזיק מלשלם לו. הנה ראיתי בשיעורי רבינו שמעון יהודא הכהן (למסכת בבא קמא סי' י')

בפירות, אם כן כסף הקידושין אינו נשאר אצלה אלא חוזר לבעל, ומשום הכי נוהגין לקדש בטבעת, דמתקדשת בהנאת קישוט דשוה פרוטה.

חזינן מהמקנה דפסיקא ליה כהצד הראשון, דלא מהני בהדר זכי מיניה. ואולי המקנה קאמר רק טעם להא דמקדשין בטבעת ולא מעיקר הדין.

אמנם צריך עיון בדבריו, דהא המקדש קאמר שמקדש בגוף הטבעת ולא בהנאה.

תו צריך ביאור בדבריו, דאם כן טבעת שאולה נמי יועיל, ובפוסקים (עי' רא"ש קידושין סי' כ', ובתשובות סי' ל"ה ב') דנו בלא ידע שהיא שאולה, חזינן דשאולה לא מהני.

ג. נערה המתקדשת בכסף

הנה איתא בגמרא קידושין (מ"ג ב') דפליגי אמוראי אי נערה מתקדשת על ידי עצמה, דר' יוחנן סובר דאינה מתקדשת וריש לקיש סובר דמתקדשת.

וביאר בריטב"א (שם ד' ב' ד"ה ואיצטריך) דסובר ר' יוחנן דלא חלו הקידושין בנתינה להנערה, דהרי האב זוכה בהכסף, חזינן מר' יוחנן דבנידון דידן לא מהני, וכדעת המקנה וחזון איש.

אמנם ביאר בריטב"א דריש לקיש פליג, דאע"ג דאביה זוכה בכסף, מכל מקום חלו הקידושין, דהאב זוכה בהכסף רק ממנה.

חזינן דלריש לקיש בכהאי גוונא חל קנין כסף, וכהצד השני, ותיקשי על המקנה וחזון איש.

וראיה זו אייתי בקובץ שיעורים (קידושין אות ג') ויליף משיטת ריש לקיש, דבנידון הנ"ל דמקדש אשה בקרקע בשנת היובל דמכורה ויוצאה, דחל הקנין כסף, אע"פ דהקרקע חוזרת מיד להמקדש. אך כתב דר' יוחנן פליג מהאי טעמא.

אמנם באמת צריך עיון בדעת ר' יוחנן, דאם הטעם רק מחמת דלא מהני בנערה קנין כסף, מכל מקום אכתה תתקדש בביאה. אלא יש לבאר דמה שכתבו קמאי בטעמא דר' יוחנן דכסף קדושין לאביה, הוא דילפינן מזה דאין לה יד לקידושין, דאם היתה לה יד לקדש עצמה, היה הכסף שלה. מעתה אתי שפיר דגם בביאה לא תתקדש דהרי אין לה זכות לקדש עצמה. [אמנם צריך עיון ממוכרת קרקע שלה דהכסף לאביה אע"ג דיכולה למכור. ויש לדחות].

ד. פדיון הבן

הנה איתא בגמרא קידושין (ח' א') דרב כהנא נטל סודר לפדיון הבן, דאמר לדידי חזי לי סודר כחמש סלעים. והקשו בתוספות (שם ד"ה רב) הא רב כהנא לא היה כהן, ותירצו דהיה לוקח פדיון הבן בשביל אשתו שהיתה כהנת.

ותיקשי היאך הבן פדוי הא מה שקנתה אשה קנה בעלה, נמצא דהבעל מיד זוכה הימנה בקנין פירות ואם כן בציר מה' סלעים. [כך הקשה בחתם סופר (יו"ד סי' ש"א) בסופו].

אלא חזינן דגם בכהאי גוונא חשיב נתינה וכהצד השני הנ"ל, ותיקשי דברי המקנה וחזון איש דלעיל.

א. לדידי שוה

אמנם בגוונא דהגמרא דנתנו סודר לפדיון הבן, לא תיקשי, דבלאו הכי לא נתנו ה' סלעים, ורק מועיל מפאת דלדידיה הסודר היה שוה ה' סלעים, ומתפרש דכיון דשוה לרב כהנא אנו סהדי דשוה גם לאשתו, ואם כן לא איכפת לן שיש לה רק קנין הגוף דמכל מקום שווה לה הקנין הגוף ה' סלעים.

ב. היה לוקח גם ה' סלעים

אך הרי לכאורה משמע מהתוספות דרב כהנא היה לוקח גם כסף של ה' סלעים בשביל אשתו, ובזה תיקשי היאך יועיל על ידי כהנת נשואה, הא לדברי המקנה וחזון איש לא חשיבא נתינה דה' סלעים כיון דהבעל זוכה בו מיד, אלא על כרחך חזינן דבכהאי גוונא חשיב נתינה.

ב. שאני קנין פירות

יש לבאר דשאני הכא, דהבעל אינו זוכה אלא בקנין פירות, ואם

דאיכא ספק ספיקא לחומרא, ספק אם פשיעה בבעלים פטור (שמסתפק בהכי בתוספות בבא מציעא צ"ה א') וגם ספק אם הכא חשיב פשיעה בבעלים. ולכאורה תיקשי מספיקא דהגמרא (בבא בתרא פ"ג ב') בג' אילנות נטועים כשורה האם קנה קרקע, [או דילמא קנה רק בג' אילנות כחצובה], ופסק ברמב"ם (פכ"ד מהל' מכירה ה"ג) דמספק לא קנה קרקע, והרי גם בב' אילנות הא דלא קנה קרקע הוה רק מספק, ואם כן איכא ספק ספיקא, ספק דבב' אילנות קנה קרקע, וספק דהכא בנטוע כשורה חשיב ג' אילנות, והרי להאמור בדעת הגר"א בספק ספיקא מוציאין ממון. ולמה שכתב בשאגת אריה אתי שפיר, דהרי הכא נמי ב' הספיקות הוי שם אחד, דהרי להצד דבמכר ב' אילנות קנה קרקע, היינו אותו צד דחשיב ג' אילנות וקנה קרקע, דהוי אותו צד שהלוקח קנה קרקע. אך צריך עיון אם הדבר מוסכם, דלכאורה יש לדון דבכהאי גוונא באמת חשיב ספק ספיקא.

ה. שותפין שחלקו

הנה כתב בקיצור הלכות תרומות ומעשרות (פ"ח אות ה') דבשותפין שחלקו, יש לחוש דמפריש מלקוח על שאינו לקוח, ותליא בפלוגתת רש"י ותוספות בגדר שותפות, דלרש"י הרי בכל גרגיר הוה לקוח בחלק ממנו, אמנם לתוספות דילמא החלק שמפריש ממנו אינו חלק שלו אלא הוה בו לקוח, וחלק השני הוא חלק שמעולם היה שלו. וכתב להחמיר לחוש כהתוספות. [וסתם דאיירי בכל גוונא, בין קודם מירוח ובין לאחר מירוח. וצריך עיון דקודם מירוח לרוב הפוסקים לא הוה לקוח].

שותפין שנדרו זה מזה

הנה איתא במשנה בנדרים (מ"ה ב') השותפין שנדרו הנאה זה מזה, לתנא קמא השותפין אסורין ליכנס לחצר של השותפות, דאין ברירה וכל אחד מהם בשל חברו הוא נכנס, ולרבי אליעזר בן יעקב מותרין ליכנס, דיש ברירה וזה נכנס לתוך שלו וזה נכנס לתוך שלו. והנה אמרינן דאע"פ דאנשים לא מקפידין על דריסת הרגל בחצר שלהם ואיכא בזה ויתור, מכל מקום אם ויתור אסור במודר הנאה ואין ברירה אם כן אסורין ליכנס לחצר.

[כך הוא לתנא קמא, וגם לרבי אליעזר בן יעקב אם נימא דאין ברירה. דהנה קיימא לן כרבי אליעזר בן יעקב דמותרין ליכנס, וטעמיה משום דיש ברירה. והקשו קמאי (ר"ן שם ד"ה ואיכא) הא קיימא לן דבדיני דאורייתא אין ברירה, והרי הכא איירי באיסור דאורייתא נדרים. ותירץ רבינו תם (בר"ן שם) דהכא הלכה כר' אליעזר בן יעקב דמותר ליכנס לחצר, ולא מטעמיה, דאיהו סבר דיש ברירה ויתור אסור במודר הנאה, ואנן סבירא לן דאין ברירה אבל ע"פ סבירא לן דויתור מותר במודר הנאה, ושותפין מותרין על דריסת הרגל בחצר שלהם].

מעתה תיקשי, הא איסורא דויתור רק מדרבנן (כמבואר ברשב"א נדרים שם, וברמב"ן בבא קמא הובא בשלמי נדרים, וביד רמה הובא בתשובות פני יהושע חו"מ סי' צ"ה) והרי איכא ספק שמא אותו חלק שנכנס בו היה שלו מעולם, ואם כן נימא דספיקא דרבנן לקולא.

והנה קושיא זו היא דוקא לתוספות הנ"ל דבכל שותפות איכא ספק שמא אותו חלק הוא שלו מעולם, אמנם לרש"י לא קשה, דאין כאן ספק שזה שלו מעולם אלא ודאי דבכל חלק וחלק איכא שותפות. ויש לדון ליישב בכמה אנפי:

א. הולך בכל החצר

וכי תימא דאיירי דהולך בכל החצר, ואם כן ודאי נכנס בחלק שאינו שלו, אך לא משמע כן, דהרי אמרינן דאין להכנס לחצר כלל.

ב. ויתור אסור מן התורה

וכי תימא דתוספות בגיטין (סו) דסברי דבשותפות איכא ספק שמא אותו חלק הוא שלו מעולם, סברו כרמב"ם דויתור אסור מן התורה, כדדיק בקרן אורה (נדרים ל"ב ב') דכך הוי שיטת הרמב"ם.

אמנם אכתי לא יתיישב לדעת הרשב"א (גיטין שם) דסבירא ליה כתוספות בגיטין וגם סבירא ליה (נדרים שם) דויתור אסור רק מדרבנן.

ג. דבר שיש לו מתירין

וכי תימא דאסור מפאת דהוי דבר שיש לו מתירין, דבכהאי גוונא אמרינן דספק דרבנן לחומרא, אך התיינח אם איירי בנודר, אך לגיסא בגמרא (נדרים נ"ו א') דאיירי בנודר, נמצא דאין לו מתירין, כמו שכתב

דנקט לא כך, אלא יש בזה חיוב תשלומין והביא כמה ראיות. אך כתב דהשומא אינה של דבר בפני עצמו אלא חייב המזיק לשלם ערך כל הדבר, ואחר כך מתחלקים התשלומים בין בעל קנין הגוף ובעל קנין פירות. [עיי' שם].

אך יש לעיין בהאי חלוקת התשלומין, דהרי בכגון אם יש בנין השוה רבוא, וחדר אחד בו מושאל לזמן קצר, ובשוק אכתי משלמים עליו רבוא, ולשוואל יש זכות של זוז, והזיק חדר של השואל, היאך משלם בכהאי גוונא, דאם יתן רבוא לפני שניהם הרי יקבל בעל הבנין רבוא ובעל החדר זוז. [א"ה. דהרי שווי של הקנין הגוף לא הופחת כלל מחמת הקנין פירות, ואם כן למה עכשיו בעל הקנין הגוף יקבל פחות תשלומין].

אבל אין להוכיח מינה דאין זכות תביעת נזיקין על שכירות ואז היא ניחא דבעל הבנין יקבל כל הריבוא, דהרי בלאו הכי אכתי תיקשי למאן דאמר קנין פירות כקנין הגוף כאשר לאחד יש קנין פירות ואז הא חשיבא בעלים היאך יהיו התשלומין.

האחין שחלקו

איתא בגמרא גיטין (מ"ח א') האחין שחלקו לקוחות הן ומחזירין זה לזה ביובל. והיינו שהאחים שחלקו את הקרקעות שקיבלו בירושה מאביהם, נחשבים כלקוחות, דהרי הוה כאילו קנו חלקם זה מזה שבאה לידו של זה גם חלקו של אחיו, ואם כן קנה אותה דרך מקח ולא בדרך ירושה. וכיון שכלקוחות הן, מחזירים זה לזה ביובל, כמו שאר לקוחות של שדי אחוזה שהקרקע חוזרת לבעליה ביובל. ותיקשי דלכאורה לשיטת התוספות הוה רק ספק לקוח:

א. מהו שותפות

הנה פליגי רש"י (גיטין מ"ז ב') ותוספות (שם ד"ה טבל) בכל שותפות, דעת רש"י דהשותפות היא בכל גרגיר וגרגיר, והלכך בשותפות ישראל ונכרי מצינן להפריש תרומות ומעשרות מניה וביה.

אך דעת תוספות (שם) דגדר שותפות הוא דיש כאן מחצית לחד ומחצית לחד ולא ידעינן מקומו, הלכך אי אפשר להפריש מניה וביה דחוששין דהוה מן החיוב על הפטור, אלא צריך להפריש ממקום אחר. ויש לשאול לדעת תוספות אמאי אחין שחלקו לקוחות ומחזירין זה לזה ביובל, הרי דילמא הגיע לו חלקו דידיה, ובשלמא לרש"י דבכל משהו איכא שותפות אתי שפיר, דודאי הגיע לחלקו גם מחלק אחיו, ואם כן הוה כלקוחות וחייב להחזיר והוינן שותפין כבתחילה, אבל לתוספות הוה רק ספק ונימא המוציא מחבירו עליו הראיה.

ב. מספק חייב להחזיר

הנה נצטרך לומר דמספק יש חיוב חזרה ביובל מחמת חזקת מרא קמא דהמוכר.

אך צריך עיון דהרי אית ליה להלוקח קנין הגוף לעולם, ורק יובל הוא אפקעתא דמלכא, ומאי שייך הכא חזקת מרא קמא להמוכר.

אמנם בגמרא גיטין (כ"ה א') אמרינן דמהא דמחזירין אין ראייה דאין ברירה, דאימא לחומרא, [נפירש רש"י, מחזירין חומרא היא ואם כן גם אם ספק מכל מקום אזיל לחומרא], חזינן דמספק מחזירין.

ג. ספק ספיקא

הנה אכתי צריך עיון דלתוספות הוה ליה ספק ספיקא, דילמא יש ברירה דהוה ספיקא דדינא אי יש ברירה או לא, ואף אם תמצוי לומר דאין ברירה אכתי יש לומר דילמא הגיע לכל אחד ואחד חלקו.

אמנם בשאגת אריה (סי' צ') כתב דבכהאי גוונא לאו ספק ספיקא הוי דשני הספיקות הוה חד ספק, דאם אתה אומר ספק דילמא יש ברירה ושרי על כרחך טעמא דשרי משום דכיון דיש ברירה אמרינן דלכל חד הגיע חלקו, ואם כן אי אפשר לך לומר אם תמצוי לומר אין ברירה דילמא הגיע לכל חד חלקו דהיינו הך, ועל כרחך צריך אתה לומר אם תמצוי לומר אין ברירה ולא הגיע לכל חד חלקו, ואם כן וודאי אסור כיון דלא הגיע לו חלקו. ולעני' צריך עיון בזה.

ד. לפי זה ליישב שיטת הגר"א

הנה דעת הגר"א (חו"מ סי' שמ"ו סי"ק ט"ה) דשיטת הרמב"ם דבספק ספיקא מוציאין ממון, ומשום הכי אע"פ דבפשיעה בבעלים השומר פטור מלשלם, מכל מקום בספק אם חשיב פשיעה בבעלים, השומר חייב,

קיי"א) דתרייהו אסורין משום איקבע איסורא, וטעמא דמילתא דאם נתיר חד נתיר גם השני והוה תרתי דסתרין.

ואם כן לדעת מקור חיים נתיישב קושיון, דהא בחצר יש חלק שאסור עליו אלא דלא ידעינן איו, ואם כן יש לאסור אף מקצתו.

ז. דבר שיש לו מתירין

הנה אגב אורחא, כתב עוד במקור חיים (שם) דלא אמרינן לקולא בדרבנן דילמא הגיע לו חלק המותר, דהא חזינן (עירובין ל"ז ב') דבקנה עבדו ועבור עם הארץ, אינו יכול ליתן לו בלי לעשר, ולא אמרינן דילמא הגיע לו חלק שלו, אע"פ דהוה רק דמאי דרבנן.

ובמגן אלף דחה דהתם הוה דבר שיש לו מתירין, וזה תליא בפלוגתת הגרע"א (תניינא ס"י קכ"ח) וחזון איש (מעשרות ס"י ז' ס"ק ט"ז) אם ספק טבל חשיבא יש לו מתירין, דהגרע"א סובר דאין לו מתירין, דהא מפסיד התרומות ומעשרות, משא"כ בחזון איש סובר דהוה דבר שיש לו מתירין, דהרי להצד דטבל לא מקרי הפסד, ולהצד דחולין באמת לא קא עביד מידי. ונראה כונתו דמכל מקום להצד דחולין הא דאינו אוכל התרומה אינו מצד הדין. [והגרע"א מביא מהפלתי כדברי החזון איש].

שומע מכלי זמר שנאסר

הנה יש לדון מהו בכגון השומע כלי זמר ואינו יודע כלל ששומע הקול מכלי שהוא שותף בו ושותפו אסור עליו הכלי בקונס. נמצא שנהנה מקונס בלא כוונה להשתמש בשותפות.

א. חייב להפרישו

הנה יש לדון האם יש חובה להפרישו מאיסורא, דהרי בשלמא אם היה משתמש בעצמו בהכלי, אם כן לרבי אליעזר בן יעקב אומרים דיש ברירה ומשתמש בחלק שלו בהשותפות, אמנם הכא הרי אינו מתכוון להשתמש בהשותפות, ואם כן נימא דנהנה מחלקו של חבירו ואסור מחמת הקונס.

ב. אינו חייב להפרישו

או דילמא נימא דאינו חייב להפרישו, דגם בכהאי גוונא חייל כאן דינא דרבי אליעזר בן יעקב דיש ברירה, דאמרינן דיש ברירה דעכשיו הוא זמנו להשתמש בהכלי.

ג. נראה יותר לקולא

היה נראה יותר להצד שאסור, כיון דאינו משתמש בהחפץ רק שומע הקול, ואם כן ליכא למימר דינא דברירה. אך באמת נראה יותר לקולא, דאף הנאה חשיבא שימוש. וצריך תלמוד.

עניני שבת

ב. חלק מהזכוי בטעות

וכי תימא דאם היה יודע לא היה מזכה הכל אלא משייר לעצמו ונמצא דחלק מהזכוי בטעות, וממילא נשאר חלק מהחלה לעצמו.

אך צריך עיון אם אמרינן לה, והרי אם היה משאיר החלה בדירתו בשעת כניסת השבת הוה שפיר דמי.

אלא נימא דכיון דדעתו היתה שהחלה תהא אצל החמות שוב חוזר להיות מקח טעות.

אך צריך עיון אם מבטלינן בכהאי גוונא משום מקח טעות. וכן צריך עיון אם מבטלינן רק לחצאין.

ג. מזכה לכל מי שצריך

עוד יש למידן קצת, דהנה היכא שאומר שמזכה לכל מי שצריך, אף שלפי דעתו לא צריך לפלוני כי סבור שלא יהא בשבת בבנין ואשתכח שהיה בשבת בבנין, יש לומר דמועיל, דהרי קאמר לכל מי שצריך, ואם כן יש לומר דאם היה יודע דצריך לעצמו היה משייר ואם כן נכלל בזה באומר שזכה לכל מי שצריך. אך כל סברות אלו צריכים ראייה גדולה.

הגרע"א (קמא ס"י ס"ה) בשם תשובות מהרי"ט (ח"א ס"י ה') באחד שהדיר חבירו מנכסיו ונתערב, דאמרינן דבטל ברוב ולא חשיב הנדר דבר שיש לו מתירין להמודר, מכיון דהמודר אינו יכול לישאל עליו ולא מקרי נדרים דבר שיש לו מתירין רק לנודר עצמו.

ד. מיתסר בשאר פעולות דספיקא דאורייתא

אולי נימא דכיון דמיתסר בשאר פעולות בחצר דאינם ויתור מפאת ספיקא דאורייתא דאיסור נדר, מיתסר נמי בויתור [כגון ליכנס לחצר], אע"פ דויתור הוה רק איסור דרבנן.

אך הא חזינן בשיטת רבי אליעזר בן יעקב דלא אמרינן הכי, דהנה ברשב"א ורמב"ן ורמה (נדרים מ"ו ב') תירצו הך דרבי אליעזר בן יעקב, דאע"פ דקיימא לן דאין ברירה בדיני דאורייתא, מכל מקום קיימא לן כרבי אליעזר בן יעקב דמותר להכנס להחצר, מכיון דהכא הוה רק דיני דרבנן, דויתור אסור רק מדרבנן ובדיני דרבנן אמרינן ברירה, אע"ג דלענין מילי דאורייתא לא הוה שרינן. ואולי יש לחלק.

ה. עיקרו דאורייתא

עוד יש לדון דויתור הוי עיקרו דאורייתא, [א"י. דהוה חומרא באיסור נדר דאורייתא], ואזלינן בספיקו לחומרא.

אך צריך ראייה, והרי אי נימא כדברי הר"ן (ריש פ"ג דגיתין) דטעמא דיש ברירה בדיני דרבנן היינו מפאת דספיקא דרבנן לקולא, הרי איתא ברמב"ן רמ"ה ורשב"א הנ"ל דבויתור יש ברירה מכיון דהוה רק איסור דרבנן, אם כן חזינן דאזלינן בספק ויתור לקולא. אך לא אדע מהו שיטת הרמב"ן רמ"ה ורשב"א בטעמא אמאי בדיני דרבנן יש ברירה.

ו. פלוגתת שאגת אריה ומקור חיים

יש ליישב קושיון, דהנה דן בשאגת אריה (ס"י צ') בשותפות ישראל ועכו"ם בחמץ שעבר עליו הפסח, דחלק הנכרי מותר וחלק הישראל אסור, והנה מה שלקח הנכרי ודאי מותר דיש ברירה בדרבנן לקולא, ואמרינן דהגיע לנכרי החלק שלו שמוותר בהנאה.

וכתב בשאגת אריה דגם מה שלקח הישראל מותר, דבדיני דרבנן אזלינן בכל גווני לקולא, ואמרינן גם לאידך גיסא דלקולא אין ברירה, והגיע לחלק הישראל החלק של הנכרי שמוותר בהנאה.

[והיינו לשיטת תוספות דבכל שותפות איכא ספק של מי החלק, ואמרינן ספק דרבנן לקולא, אמנם לשיטת רש"י אינו כן, דהרי בכל חלק וחלק הא מעורב חלק הישראל].

אמנם במקור חיים (ס"י תמ"ח ביאורים סק"ב) כתב דאינו כן, דהרי ידעינן דיש כאן חלק ישראל שאסור וחלק נכרי שמוותר, והוה ליה כאיסור דרבנן שנתערב עם היתר חד בחד, דאמרינן (שולחן ערוך יו"ד ס"י

זיכה כל העירובי חצרות

עובדא הוה באחד שזיכה חלה לכל זיירי הבנין לעירובי חצירות, ותמיד היה מזכה כל החלה לכל הדיירים של הבנין, [דהרי אם זייר אחד אין לו חלק בהעירוב, אם כן לא מהני העירוב לכולם], ואע"ג דלדידיה אין חלק בעירוב, הא קיימא לן (שולחן ערוך ס"י ס"ו ס"ג) דבית שמניחין בו את העירוב אין צריך ליתן פת.

והנה בפעם הזו התארח אצל חמותו הדרה באותו בנין והוריד אליה את כל המאכלים וגם את החלה של העירוב.

והשתא יש לעיין האם מהני העירוב, דהרי נמצא דאין העירוב של כולם כיון שאיהו לא שייר לעצמו ואין העירוב בביתו.

א. חלה אחרת

וכי תימא דמהני מה שהיה לו חלה אחרת באותה דירה, אך הא לא התכוין בהעירובי חצירות לעצמו, וגם לא היתה העירוב באותה חלה, ואם כן לכאורה לאו שפיר דמי.

ניתן לקבל מידי שבוע

את הגליון במייל:

L5703949@gmail.com

זאת למודעי הדברים הנדפסים כאן אינם תמיד בלשונו של רבינו זצ"ל, מפאת שלפעמים דרכו היתה לכתוב בקצרה, ולתועלת המעיינים היה מן הצורך להוסיף תיבות קישור והסבר. הרבה פעמים האריך רבינו בכמה דרכים ואופנים באותו ענין, ולפעמים עשר ידות על הנדפס כאן, ע"כ במקום שהאריך העתקנו רק חלק מהדברים.